

sási készség, az analízis és csoportosítási készség kialakuljon és megszilárduljon. Ezeket a célokat is szolgálta a Feladatlap. Pl. a fokozatosság elve érvényesül az *igei és névszói állítmányok* sorrendjében: készíti, méri, kisebbít, illetve szép, rajzoló.

Az irodalmi szöveg összeállítása az esztétikai érzék fejlesztését szolgálta. Tudatosan törekedtem a szép kifejezések használatára, hogy fogalmazásaikban is használják ezeket a kifejezéseket. Pl. A vihar jellemzőinek új szavakkal való kifejezése.

A szókincsfejlesztésre a szöveg állítmányai szolgáltak.

Az óravégi *tréfás feladattal* az egész óra feszültségét igyekeztem feloldani, de egyben értelmi erőkre is támaszkodtam, amikor a mondatok fő részeinek önálló átrendezésével képeztek értelmes mondatokat. A mondatokat írásvetítővel vetítettük ki, majd a tanulóknak meg kellett keresniök a mondatok fő részeit. Felhívtam a figyelmüket arra, hogy a mondatok alanyai és állítmányai alaposan összekeveredtek. Teremtsenek köztük rendet! A helyes mondatokat írják a füzetbe.

Tréfás feladatok:

Az óra fűtül. Az ibolya ketyeg.

A rigó illatozik. Pörög a ház.

Épül a baba. Gógicsél a gép.

A helyes megkezdéseket néhány tanuló felolvasta.

Az óra befejezéséként megbeszéltük a házi feladatot, amely a Tankönyv 27. oldalán található 3. feladat b) része volt.

SZABÓ TIBOR

Budapest

Adalékok a mágnescsíkok használatához:

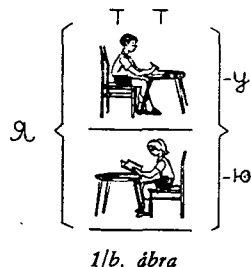
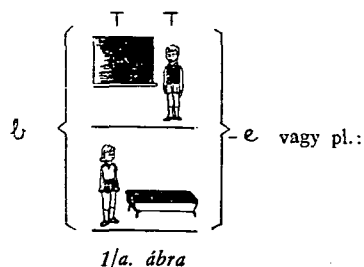
AZ IGERAGOZÁS GYAKORLÁSA

A korábbiakban (Módszertani Közlemények 1975/1., 53–55. o.) rövid ismertetést adtunk a mágnescsíkokról. Ezek alkalmazása lehetővé teszi, hogy a fa alapanyagú fali táblán mágneskockákkal applikációs képeket rögzíthessünk. A rögzítés által képes sorgyakorlatok alakíthatók ki oly módon, hogy a képekhez írásban mindjárt nyelvi eszközök is kapcsolhatók. A képek és nyelvi eszközök kombinációja a nyelvtan tanításában is jelentős segítséget tud adni. A jelen, és néhány későbbi írásban röviden elmondjuk, hogyan alkalmazható ez a szisztéma a nyelvtani formulák szemléletes bemutatásában és gyakoroltatásában.

Az orosz igék ragozási készségének alapozása az általános iskola 5. osztályában kezdődik. A ragozási paradigmák megtanulása viszonylag könnyű a tanulók számára, mert azok formálisan nagyjából azonos elvekre épülnek a magyar igeragozással. A nehézség akkor jelenik meg, amikor a paradigmikus rend segítségével, az abból kiemelt egyes, ragozott igealakoknak a tanulók beszédében való alkalmazására kerül sor.

A képek és a nyelvi eszközök kombinációja a mágnescsíkokon két dologban könnyítheti meg a nyelvtani jelenségek tanítását:

a) A jelenségek szemléletes bemutatásában. Ez esetben a képekhez írásban megfelelő előjárulékok (személyes névmások, előljárószók stb.) és megfelelő utójárulékok (végződéses) kapcsolódnak, például:

b) A jelenségek alkalmazásának szemléletes irányításában. Ez esetben kérdéseket és feleleteket, pontosabban „felelethelyeket” kapcsolunk a képekhez.

Az oktatási folyamatban az előző szemléltetési mód a megfigyelést, a tudatosítást segíti. Mivel ebből beszélgetés nem, vagy csak igen szűk körűen alakítható ki, a *passzív szemléltetés* szerepét tölti be. Az utóbbi viszont annál cselekedtetőbb jellegű. Ahol a képek mellett ugyanis kérdések jelenhetnek meg, ott a szemléltetés azonnal beszéltető, *aktív szemléltetés*sé válik.

A kérdések a nyelvi jelenségek alkalmazására inspirálják a tanulókat. A képek a válaszok gondolati megformálásában segítik őket. A „felelethelyek” pedig a szóbeli válaszok elvárását, illetve az írásbeli válaszok leírásának a helyét jelzik. Természetesen, ha nem írásban, hanem szóbelileg kívánunk gyakoroltatni, a kérdéseket nem szükséges a képek mellé a táblára írni, azok szóban is feltehetőek, s éppen úgy a válaszok is megadhatók.) Az ilyen szemléletesen kérdező-felelő gyakorlatforma a gyakorlásnak igen hatékony, produktív eszköze.

Nézzünk meg ez utóbbira is példákat az egysávos képes sorgyakorlatok köréből az ige-
ragozási paradigma bontott gyakorlásával összefüggésben:

Эмо Юра.
Что он делает?

T T

2. ábra

Az 5. osztályos tanulók a szóbeli kezdő szakasz folyamán az egyes szám harmadik személyű igealakokkal kezdik az orosz ige-
ragozásban szerzendő ismereteiket. A paradigmabontás érdekében kiemelt egyes alakok önálló gyakorlását is célszerű ezzel, a már legjobban ismert formával kezdeni. (A képsorok tetején látható T jelzések azt jelölik, hogy hol és hány fémcsíkot kell az applikációs képek alá a táblára helyezni a sorgyakorlatok kialakíthatósága érdekében.)

Эмо мн.
Что мы делаем?

T

3. ábra

Az első és a második személyű alakokat kívánatos (és természetes) együtt gyakoroltatni. A kérdés második személyben hangzik el, a tanuló pedig a szemléltetőkép cselekvésével azonosulva első személyben (a maga személyében) adja meg a választ. Az ilyen párbeszédes gyakorlás a második személyű kérdésinger és az első személyű válaszingerület közötti kapcsolat, a gyors és helyes nyelvi reakció kiépülését segíti. Fontos ez, mert így juthat el a tanuló a személyes önkifejezést szolgáló nyelvi formulák megismeréséhez, pontosabban azok alkalmazási készségének a megszerzéséhez, de fontos azért is, mert közben a második személyű kérdés begyakorlásával azt is megtanulja, hogyan lehet beszédpartnert is nyelvi önkifejezésre ösztönözni. (Meggfigyelhető, hogy ez a gyakorlat adalékkul szolgál a „témaegyenítés” kérdéséhez is.)

В комнате Юра и Ева.

Что они делают в комнате?

4. ábra

A képes sorgyakorlatok szóbeli begyakorlása után az írásban való elvégzésnek is lehetősége van. Ez általában két módon történik:

a) *Imitative*, amikor az osztálynak feltett tanári kérdésekre egy-egy tanuló szóban megadja a választ, amit mindjárt a táblán kialakított válasz helyre fel is ír. A többi tanuló kórusban megismétli a választ, azután a közvetlen hallási emlék, vagy a táblán megjelenő írásképp alapján tiszta lapra leírja. Ezt a módot jobbra csak az alacsony tudásszintű osztályokban alkalmazzuk.

b) *Produktive*, amikor a táblára helyezett képek és a melléklet írt kérdések összefüggésben egyénileg, önállóan adják meg írásbeli válaszaikat. A lapokat a szaktanár ellenőrzésére be is szedheti. Átnézésük tájékoztatást nyújt a gyakorló munka eredményéről, arról, hogy van-e szükség, és milyen mértékben, további gyakorlásra. Ez nyilvánvalóan segíti a következő órák reálisabb megtervezését. Az ilyen táblai képes „feladatlapok” megoldása a tanulók számára is értékelhető szóban, írásban, vagy osztályzattal.

Во дворе Лу.

Что Лу делает во дворе?

5. ábra

Az aktív szemléltetéssel összefüggésben bemutatott gyakorlatsort a gyakorlás második mozzanatában, a paradigmabontásban alkalmazzuk. Az ezt megelőző mozzanat a paradigmában való gyakorlás, amely a gyakorlatsor bármelyik képsorán, illetve a szaktanár által egyéni igény szerint összeállított bármely három cselekvést ábrázoló képsoron elvégezhető oly módon, hogy ahhoz az egy képsorhoz tesszük fel értelemszerűen a gyakorlatsor minden kérdését. Nyilvánvaló, ez esetben a képeket „többes számban”, legalább két figurával – egyik fiú, másik lány – kell kialakítani. Az egyes szám gyakorlásakor csak egy személyfigurára, fiúra, illetve lányra mutatunk rá a képeken aszerint, hogy fiú, vagy lány tanulótól kérjük-e a választ.

A gyakorlás – ha a szükséges szemléltető applikációs képeket előzetes megtervezés alapján rendben előkészítettük – pergő gyorsasággal végezhető el. A képek használata ilyenkor nem időteherként, hanem időbeli együttműködéssel kapcsolódik a munkához.

DR. KISS GÉZA

Pécs, Tanárképző Főiskola

Az általános iskolai történelemszakkörök működésének tartalmi és szervezési kérdései, alapvető munkaformái

A magyar szakköri tevékenység egyik legfőbb gyengéje a szakkörök fennállása óta az ösztönösség volt. Annnyit jelent ez, hogy szakkörvezetőink jelentős része úgy fogott hozzá a szakköri munkához, hogy nem ismerte annak pedagógiai problémáit, képzési feladatait. Évekig nem beszéltek a szakkörök szervezését szorgalmazó szakfelügyelők sem arról, hogy az eredményes szakköri munka egyik igen fontos feltétele a megfelelő pedagógiai kulturáltság, azaz olyan speciális ismeretekben való jártasság, amelyekre a tanárképző intézmények sem igen készítettek fel hallgatóikat.

Miért kell itt előjáróban hangsúlyoznunk e speciális ismeretek szükségességét? Mindenekelőtt azért, mert a szakkörvezetőtől sokkal összetettebb feladatok megoldását várják, mint a történelemtanártól. Elvárják pl., hogy a szakkörvezető a tantervi anyagon túlmenően egészítse ki és mélyítse el a tanulók történelmi ismereteit, alapozza meg történelemszemléletüket, fejlessze történelmi gondolkodásukat és alakítsa ki az anyaggyűjtésnek és rendezésnek, a vizsgált anyag szóbeli előadásának és írásbeli feldolgozásának készségeit stb.

Honnan származnak ezek a megnövekedett oktatási-nevelési-képzési feladatok? Mi a „növekedés” oka? – A szakkörvezető összetettebb feladatai mindenekelőtt a tanórán és a szakkörben végzett munka közötti különbségből adódnak. A tanórán „csak” azt kell elérni, hogy a tanulók valamennyien elsajátítsák az alapvető tantervi anyagot, s mindnyájan eljussanak a történelmi gondolkodás egy bizonyos szintjére. A szakkörből eleve hiányoznak a leggyengébb tanulók, a bevett közepes rendűek pedig rendszerint az átlagosnál magasabb ismeretekkel rendelkeznek történelemből, nem is szólva a speciális érdeklődésű többségről. – A tanórán hagyományos vagy korszerű módszerekkel, de mégis csak a tantervi anyagot sajátítják el a tanulók; a szakkörben viszont nem a tananyaggal találkoznak, hanem valamely speciális problémakört dolgoznak fel. – A tanórák kötelező anyagát a tankönyvek tartalmazzák; a szakköri munka anyagát viszont maguk a szakköri tagok hozzák össze. – A szakköri munka által kínált előnyök között is előkelő helyet foglal el az egyéni kezdeményezés, az önálló munka előtérbe helyeződése. Az önálló munkára nevelés kialakítása érdekében folytatott kísérletek ui. az eddigiekben értek el ugyan eredményeket, de végső soron mindig tudomásul kellett vennünk, hogy a tanulói kezdeményezésnek a tanórán határ szab a tanterv, a tankönyv, a tanári magyarázat és vezetés, azaz a tanítási óra didaktikai felépítése. A szakkörben az önálló munka lehetőségei korlátlanok, sőt természetesen következik annak természetéből. Számtalan példa igazolja, hogy az önálló munka és kutatás felszítja az érdeklődést, és a dolgok jobb megértésén túl elvezet az önálló következtetésekhez is.